

Praha

sdílená
a rozdělená

KUDY CHODILI NĚMECKY PÍŠÍCÍ SPISOVATELÉ A SPISOVATELKY

VÝUKOVÝ MATERIÁL

METODICKÝ ÚVOD

Pro koho je materiál učen: základní a střední školy

Výukový předmět: dějepis, český jazyk a literatura

Klíčová slova: německá menšina, židovská kultura, literatura, Praha

Představujeme vám sérii aktivit vhodných do hodin dějepisu/historie a českého jazyka a literatury. Jednotlivé aktivity představují žákům a žákyním díla německy píšících autorů a autorek v období první Československé republiky. Ukázky z děl konkrétních autorů a autorek jsme vybrali na základě jejich obsahu. Ukázky reflektují vztah vybraných autorů a autorek k česko-židovsko-německému prostředí meziválečné Prahy. Cílem jednotlivých aktivit je poukázat na pestrost životních zkušeností nejen česky píšících spisovatelů a spisovatelek.

Aktivity se nevěnují období 19. století, tj. tomu co předcházelo společné provázanosti české (československé) a německé literární kultury. Doporučujeme seznámit žáky a žákyně s komplexností národních/národnostních problémů v 19. století v Habsburské monarchii, hlavně v období národního obrození, dříve než zadáte žákům a žákyním aktivity k vypracování. Je důležité, aby žáci a žákyně porozuměli/y multietnické/multinárodnostní skladbě obyvatelstva v Habsburské monarchii, a porozuměli vazbám mezi jednotlivými skupinami obyvatel.

Vybrané díla nejsou pestré jenom jejich obsahem, ale také z hlediska jejich literární formy (zastoupení jak poezie, tak prózy). V jednotlivých aktivitách žáci a žákyně pracují s konkrétní ukázkou literárního díla, kterou následně podrobují kritické analýze, zamýšlí se nad společenským, politickým a ekonomickým kontextem, ve kterém dané dílo vzniklo. K dispozici mají i krátký medailonek každého autora/autorky.

Aktivity doporučujeme využít v rámci tematického celku meziválečného období, a to jak v hodinách dějepisu tak českého jazyka a literatury, kde se v rámci těchto hodin mohou poznatky vzájemně doplňovat a obohacovat. V hodinách českého jazyka a literatury je také možné aktivity využít, když se žáky/žákyněmi probíráte daný literární žánr.

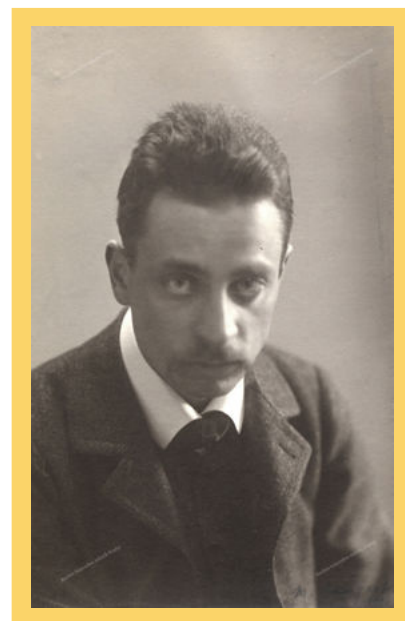
Aktivity je možné využít jednotlivě v hodinách, nebo je možné je využít v rámci jedné vyučovací hodiny. V tomto případě doporučujeme žáky/žákyně rozdělit do skupin tak, že každá skupina čte a následně představuje a reflektuje jedno literární dílo. Pokud se rozhodnete využít všechny aktivity v rámci jedné hodiny, je na závěr důležité shrnout poznatky, porovnat a reflektovat obsah jednotlivých děl. Takové použití aktivit je vhodné například i jako opakování jednotlivých literárních žánrů, kdy je žáci sami určují/přiřazují k jednotlivým ukázkám.

Cílem všech aktivit je představit žákům a žákyním pestrost německé literární tvorby a společenského života v první Československé republice, a také poukázat na dlouholetou provázanost české a německé literatury.

Po vypracování aktivit budou žáci a žákyně znát několik německy píšících spisovatelů a spisovatelek a budou schopni/y určit alespoň jedno jejich dílo. V neposlední řadě žáci a žákyně budou schopni/y kriticky zhodnotit a popsat vzájemné spolužití a ovlivňování německé a české (československé) literatury.

O SPISOVATELI

Pražský německy píšící básník Rainer Maria Rilke žil v letech 1875–1926. Jeho raná tvorba je spojena s Prahou, o které v roce 1895 napsal básnickou sbírku pod názvem: Larenopfer (česky Můj domov).

Zdroj: Archiv hl. města Prahy

1. AKTIVITA

Přečti si básně Rainera Maria Rilkeho a dle obsahu přiřaď název básně dle výběru:

STAROMĚSTSKÝ RYNK

VEČER

ZA SMÍCHOVEM

BÁSEŇ Č. 1:

Večerem horkým domů jdou
z továren muži, dívky, ženy,
jsou jejich tváře zachmuřeny
sazemi, potem, chudobou.

Jdou němi; zraky kalnými
zří před sebe. Krok těžce míří
ven za město, a prach jen víří
jak osud v patách za nimi.

NÁZEV BÁSNĚ:

O ČEM BÁSEŇ POJEDNÁVÁ?
JAKÉ Z NÍ MÁŠ POCITY?

BÁSEŇ Č. 2:

Na rynku bylo kdys lešení zřít,
dávno je tomu; leč noční tmou
když k radnici padá úplňku svit,
duchové z Týna v řadě jdou,
to popravení páni jsou ...
Je nechtěj zřít!

Přemnozí páni klesli, žel,
nemají v hrobě klid;
i vyšli v noci: v čele šel
sám Kristus, zář a svit,
tvář vážnou, smutnou měl ...
A kdosi zřel!

To malíř byl. A malíř hned,
co viděl, maloval.
Zachytil štětcem duchů sled,
Krista, jak v čele stál.
Horečně kreslil dál a dál ...
Leč rána nedočkal.

BÁSEŇ Č. 3:

Jde večer blíž. - A v ústret jde mu
červený oblak s pruhem zlata,
tisícem rukou stín již hmatá
po onom rudém diadému.

Mžikají první hvězdy bledé
vstříc večeru; ten tiše splývá
a z Hradčan zasněně se dívá
na věže, střechy, štíty šedé.

NÁZEV BÁSNĚ:

O ČEM BÁSEŇ POJEDNÁVÁ?
JAKÉ Z NÍ MÁŠ POCITY?

NÁZEV BÁSNĚ:

O ČEM BÁSEŇ POJEDNÁVÁ?
JAKÉ Z NÍ MÁŠ POCITY?

2. AKTIVITA

Přečti si básně ještě jednou. Vysvětli, co znamenají následující slova a básnické obraty.

SLOVA:

1. Rynk

2. v ústret

3. diadém

4. žel

BÁSNICKÝ OBRAT:

1. Mžikají první hvězdy bledé

2. Přemnozí páni klesli,

3. tisícem rukou stín již hmatá po
onom rudém diadém.

O SPISOVATELCE

Lenka Reinerová byla německy píšící spisovatelka a novinářka narozena v roce 1916 v Praze. Uměla perfektně česky, avšak všechny své knihy a články napsala v němčině. Následující ukázka je ze vzpomínkové knihy Praha bláznivá, kterou vydala v roce 2005. Zemřela v roce 2008.

Zdroj: wikipedia

1. AKTIVITA

Přečti si ukázkou a odpověz na otázky:

OTÁZKY:

1. Kde se v Praze nachází Nový židovský hřbitov? Najdi ho na mapě.
2. Proč byl návštěvník hřbitova vyzván, aby si nasadil pokrývku hlavy?
3. Znáte ještě nějaké jiné židovské zvyky? Zkuste dohledat na internetu a následně je porovnat s jinými náboženskými zvyklostmi.
4. Co autorka myslela tím, když se správce hřbitova zeptala: „Přežil jste holocaust?“
5. Proč podle vás Lenka Reinerová píše o židovské kultuře a náboženství?
6. Je podle vás vhodné využívat hřbitov jako místo pro opalování?

NOVÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV

V Praze znám místo, kde zůstal čas stát. To není nic divného, platí to na všech místech tohoto druhu. Mám na mysli Nový židovský hřbitov ve Strašnicích, na horním konci čtvrti s lákavým jménem Vinohrady. ...

Jednoho letního dne jsem doprovázela několik novinářů, kteří u mě byli na návštěvě, na toto místo odpočinku. O jeho legendární atmosféře už leccos slyšeli a chtěli si je prohlédnout důkladně a netísňeni časem. Abych je nijak neovlivňovala, nechala jsem je, ať se projdou sami, a zůstala jsem sedět na lavičce hned u vchodu na hřbitov před malým domkem. V něm nyní počítač ukládá do paměti jmenné seznamy těch, kteří zde leží – leckdy jen symbolicky – pohřbeni. Vyzábělý starší muž, který ve skromné kanceláři zřejmě dohlíží na tuto činnost, vykoukl ze dveří, spatřil, jak tu sedím na lavičce, vyšel a posadil se mlčky vedle mne. ...

Velkou zamřížovanou branou vešel podsaditý muž v košili s vyhrnutými rukávy a mířil k hlavní aleji. „Musíte mít pokrytou hlavu,“ zvolal stařec vedle mne a zvedl se.

„Jinak sem nemůžete.“

„Co je to za nesmysl?“ opáčil muž, zastavil se a viditelně rozhněván se rozhlédl. „Proč bych měl mít pokrytou hlavu? Co je vám do mojí kebuly? Nechte mě na pokoji!“ A hodlal pokračovat v cestě. Stařec si překvapivě rychle stoupl před něho: „Nedá se nic dělat,“ prohlásil. „Takové jsou naše předpisy a ty musíme dodržovat. Pojd'te, já vám půjčím jarmulku. To je taková papírová čepička...“ „To vůbec nepadá v úvahu,“ odfrkl muž, teď už našťvaně. „Nestojím o vaši maškarádu, jdu sem jen proto, abych si chvilku sedl na sluníčko. V klidu, myslel jsem si! Na vaše praštěné předpisy kašlu, nic mi do nich není!“

„Vy jste se tu chtěl slunit?“ žasla jsem a snažila se přispět na pomoc starci, který rozčileně dosedl na lavičku vedle mne a viditelně se třásl. „Na hřbitově?“

„No a? Slunce našťestí taky není ničím pokryté.“ Muž se posadil na okraj jednoho pomníčku padlým.

„Nemusím nikam dál chodit. Zůstanu klidně tady. Ale vy si na mě se svými hloupostmi nepřijďte. Mít něco na hlavě, v takovém vedru!“

Otřel si kapesníkem kulatý obličej a nastavil ho slunci. Stařec vedle mne se trochu uklidnil.

„Pro mne za mne. Ale na hřbitov rozhodně nesmíte.“ Muž zůstal sedět se zavřenýma očima a nereagoval. Na krátko se rozhostilo ticho.

„Přežil jste holocaust?“ zeptala jsem se tiše svého souseda.

„Ano,“ odpověděl potichu, „schovávali mě.“

Byla bych se ráda dozvěděla víc, ale v tom okamžiku k nám po slunci dychtící muž vzhlédl a zavolał:

„Co je to vůbec za bláznivý předpis s tou pokrývkou hlavy? Takový idiotský nápad!“

„Nenadávejte zase, tady jste na hřbitově,“ slyšela jsem vedle sebe tenký hlas. „Když jdete do kostela, sundáte si, co máte na hlavě. U nás je to právě naopak.“

Muž v košili na nízkém kamenném obrubníku zůstal s otevřenými ústy.

„No tohle,“ řekl zaraženě, zřejmě po usilovném přemýšlení.

„A proč naopak?“

„To má svůj důvod, když to chcete vědět.“ Nastavila jsem uši. Stařec se zřejmě chystal k rozsáhlému vysvětlování. „Když naši předkové táhli poušti, bylo jim v slunečním žáru příšerně vedro. Proto bylo nařizeno, že si muži musí pokrývat hlavy, aby se vyhnuli úpalu nebo úžehu. Naše ženy si musí pokrýt hlavu stejně. A u vzpomínky na to, z úcty k našim otcům na poušti, nesmí žádný muž chodit na naše hřbitovy a do našich synagog prostovlasý.“ ...

Zdroj: REINEROVÁ, Lenka. Praha bláznivá. e-kniha. Praha: Městská knihovna v Praze, 2020. str. 42-44.

O SPISOVATELI

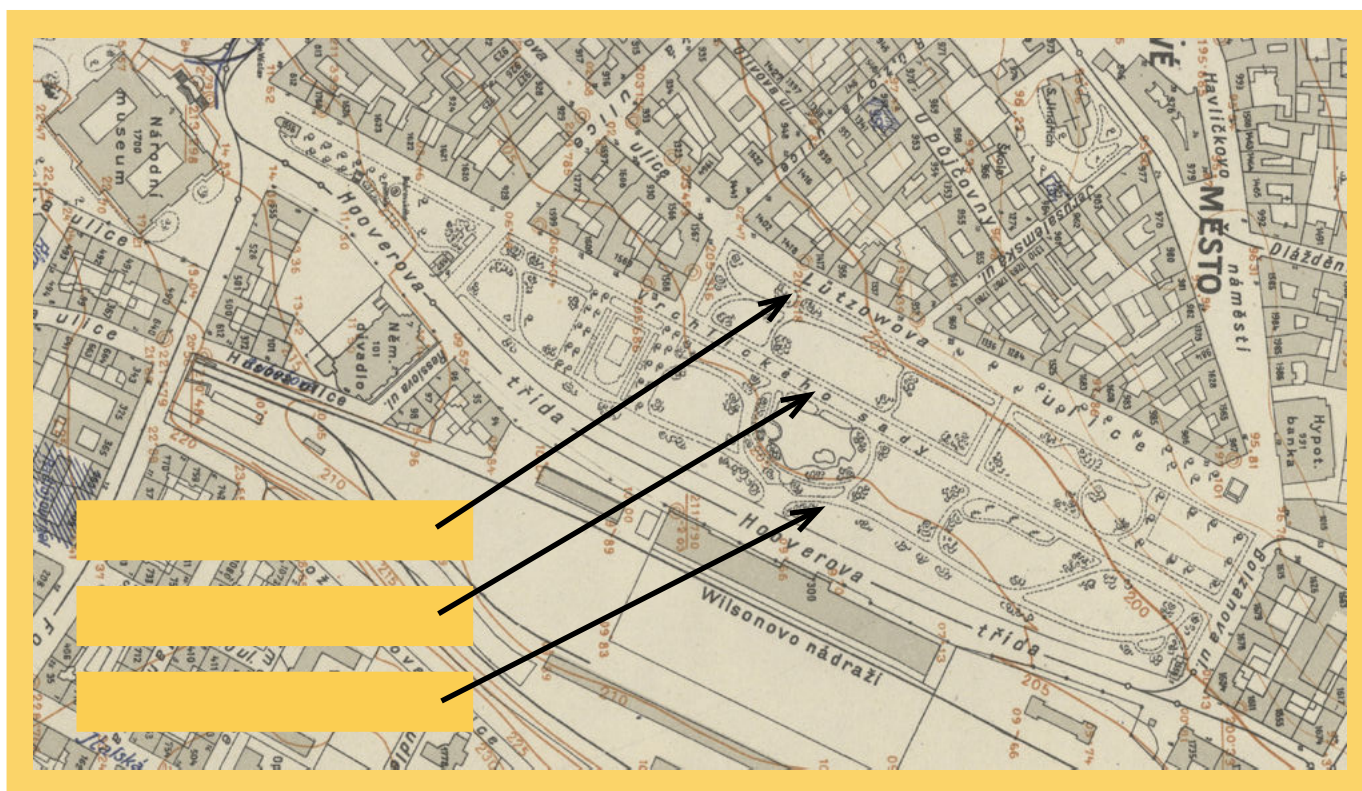
Byl německy píšící spisovatel s židovskými kořeny. Narodil se v Praze v roce 1903. Kromě literární činnosti se zabýval i hudbou, byl vynikajícím klavíristou. Patřil do rodiny významných průmyslníků, kteří byli za své zásluhy povýšeni do rytířského stavu. V roce 1935 vydal knihu *Městské sady a jiné povídky*. Zemřel v roce 1949 v New Yorku, kam během druhé světové války emigroval.

Zdroj: wikipedia

1. AKTIVITA

Přečti si ukázkou a na dobové mapě vyznač, kde se nacházela horní, dolní a prostřední alej.

Zdroj: Výškopisný plán hlavního města Prahy s okolím 1920-1924

MĚSTSKÉ SADY

Městským parkem vedly tři aleje – horní, dolní a široká prostřední. Do horní aleje, která se táhla podél nádraží, se chodilo spíše pro změnu a vždycky jen na chvíli. Horní alej používali hlavně ti, kdo parkem jen procházeli, a s balíky, které si nesli, se zavazadly ve slaměných obalech, které měly ženy, a s černými dřevěnými kufry vojáků jako by vynášeli na vzduch pach železničních kupé, pach sazí a pomerančových slupek. Tady vždycky sedával na lavičce muž s dřevěnou nohou. Svět jeho temných chmur a přízraků z lazaretů a nocležen ho držel ve svém zajetí tak pevně, že chodil stále jen sem, k páchnoucí horní cestě, a ne k jasnější dolní cestě a hlavní aleji.

Dolní cesta bývala vždycky opuštěná. Děti ji rády vyhledávaly a na začátku procházky sem hned odbočovaly, aby do ní slečny nepozorovaně dovedly. Cesta se klikatila, po straně byla lemována křovím – v zimě to byla hustá spleť větví – takže poskytovala stále nějaký překvapivý pohled. Když se Renatovi podařilo Marianu rozesmát – stačila třeba jen neuvěřitelně jednoduchá poznámka jako: „Podívej tamhle na ulici, ten má fousiska!“ – mohl doufat, že takhle dopadne celá procházka. ...

Ostatně dolní cestou nechodívali nijak často. Slečny raději chodily prostřední alejí. Byla široká a rovná jako přímka, bylo z ní daleko vidět a jiné děti a jejich guvernanky se daly už na dálku rozeznat. Někdy se jich sešel celý houf – velké hejno dětí a velké hejno slečen. Většinou však zůstali pohromadě stát jen chvíli. Miss Florence a miss Harrisonová na hlavní alej nechodily, aby nebyly příliš často rušeny ze své zábavy. Těžko ovšem říct, zda to nebylo spíše naopak, zda sem nechodily třeba proto, že doufaly, že budou moci jít s ostatními. ...

Zdroj: GRAB, Herman. Městské sady a jiné povídky. Praha: Nakladatelství PRIMUS, 2000. str. 16–17.

2. AKTIVITA

Na základě ukázky odpověz na otázky. Pro zodpovězení, lze využít internet.

OTÁZKY:

1. Jak se dnes jmenuje Wilsonovo nádraží?
2. Kdo byl Thomas Woodrow Wilson, podle něhož bylo nádraží pojmenováno?
3. Jaké byly v minulosti další názvy nádraží?
4. Existují Vrchlického sady ještě dnes? Pokud ano, liší se nějak jejich funkce? Využívají je i dnes lidé na procházky? (Můžete porovnat dobovou mapu se současnou).